Source Sheet for Zvi Zohar's presentation at Valley Beit Midrash

Sephardic Halakha: Inclusiveness as a Religious Value

Women

Background:

Chapter 31 of the Biblical book of Proverbs is a song of praise to the "Woman of Valor" (*Eshet Hayyil*). Inter alia, the Biblical author writes of the Eshet Hayyil:

> She is clothed in strength and glory, and smiles when contemplating the last day. She opens her mouth in wisdom, and instruction of grace is on her tongue… Her children rise up, and call her blessed; her husband praises her: 'Many daughters have done valiantly, but you are most excellent of them all.' Grace is deceitful, and beauty is vain; but a woman that feareth the LORD, she shall be praised. Give her of the fruits of her hands; and let her works praise her in the gates.

Rabbi Israel Ya'akov AlGhazi (d. 1756) was born in Izmir and moved to Jerusalem, where he was subsequently chosen to be chief rabbi. His exposition of Eshet Hayyil is presented at length by his son, rabbi Yomtov AlGhazi, 1727-1802 (who was in his turn also chief rabbi of Jerusalem), in the homiletic work Yom Tov DeRabbanan*, Jerusalem 1843. The following is a significant excerpt from that text:*

Text:

And this is what is meant by the verse "*She is clothed in strength and glory*" – that she clothed herself in *tefillin* and *tallit* that are called[1] "*strength and glory*". And scripture also testifies about her, that she "*smiles when contemplating the last day*", i.e., her reward on "*the last day*" – The World-To-Come – is assured. For although she is not commanded to fulfill (time-bound precepts), she is rewarded if she does perform them. For they[2] stated, "He who is commanded [to perform a commandment and does so] is greater [than someone who is uncommanded but nevertheless performs the commandment]" – thus we can deduce that one who is not commanded yet performs the commandment also receives reward.

In addition, her wisdom sustained her[3], in that she did not go and ask the rabbis if she should put on tefillin or not. Rather, she herself, *"Opened her mouth in wisdom and instruction of grace was on her tongue"* – i.e., she performed the time-bound commandments that she was not commanded to perform, on her own initiative/decision. And she lived by her own decision.[4] And moreover: *"Instruction of grace was on her tongue"* – in other words, the blessings [usually recited by men when fulfilling such commandments], that our rabbis in the Talmud[5] call "grace", were also present on her tongue. Without rabbinic ruling. … For she knew that if she asked, they would not rule that she could do so … [while if she didn't ask, they would not prevent her].

והוא הנרצה באומרו "**עוז והדר לבושה**" – שהיתה לובשת תפילין וטלית שנקרא "עז והדר". ומעיד עליה הכתוב לאמר "**ותשחק ליום אחרון**" – דשכרה איתה ליום אחרון, בעולם הבא. דאף על גאו דאינה מצווה ועושה, מכל מקום יש לה שכר, *דגדול המצווה* אמרו – מכלל, דמי שאינו מצווה ועושה נמי נוטל שכר. אבל, אף חכמתה עמדה לה, שלא באת לשאול לחכמים אם תהיה מנחת או לא. אלא, היא מעצמה "**פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה**" – שהיתה עושה מצוות עשה שהזמן גרמן שלא נצטוותה בהן, מעצמה. ומפיה היתה חיה. ונוסף גם הוא: "**ותורת חסד על לשונה**", כלומר: תורת חסד דברכות קיימא גם כן על לשונה. ולא על ידי הוראתם. והיה בנותן טעם לפי כי "**צופיה הליכות ביתה**", על דרך מה ששנינו "בשעה שהיא עובדת לשמש את ביתה"[6], לשון נקיה. כלומר: דידעה והכירה כי אין מורין לה, מפני שאינן נקיות הגוף, כמו שכתב הר"ן ז"ל.

---

[1] In rabbinic literature, e.g., Babylonian Talmud tractate *Brachot* 6a [*tefillin* = strength], Midrash Psalms 90:18 [*tallit* = glory].

[2] The rabbis, in BT tractate *Kiddushin* 31a.

[3] cf. Ecclesiastes II:9

[4] Lit. "by her own mouth".

[5] BT tractate *Bava Qama* 30a.

[6] משנה מסכת נדה פרק א:7

אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ דַּיָּהּ שֶׁעָתָהּ, צְרִיכָה לִהְיוֹת בּוֹדֶקֶת ... וּפְעָמִים צְרִיכָה לִהְיוֹת בּוֹדֶקֶת, בַּשַּׁחֲרִית וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, וּבָשָׁעָה שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת לְשַׁמֵּשׁ אֶת בַּיְתָהּ:

[According to the Talmud, an uncommanded person who performs a mitzvah receives less reward, than a person who is commanded to perform that mitzvah. However, Rabbi AlGhazi continues --]

It can be maintained, from another perspective, that there is an advantage for a person who is not commanded yet performs the commandment: for by performing the commandments s/he causes others, who are commanded, to perform the commandments.
For they will apply to themselves a *qal va-homer*: "if this person, who is not commanded, nevertheless performs the commandment – how much more so should we, who are commanded, perform it!". Thus, the result is that s/he causes others to perform. And we hold by the rule: "One who causes others to do a Mitzva is greater than those who simply perform a Mitzva".[7] … and since thanks to her, her sons and husband and other men decided to be more careful in their observance, through the *qal va-homer* that they applied to themselves … her diligence increased the respect for G-d in the world, amongst the men who are commanded. And this is what is referred to in the words "*She shall be praised*": i.e., praised for being the cause that the men are careful in the observance of mitzvoth. And therefore it is right that she should receive reward under the category of "One who causes others to do a Mitzva is greater" – for the fruit of all her activities that caused the men, who are commanded, to fulfill their obligations. And this is what is meant by the phrase "*Give her of the fruits of her hands*" – to receive merit as one who is commanded, as a fruit that was received from her hands, in that she caused her sons and her husband to fulfill the mitzvoth. And thus she will receive no less merit than one who is commanded to perform the mitzvah and does so.

והנה, אף דמצד אחד "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה", מטעם מה שכתבו התוספות בפרק קמא דקידושין[8] דהמצווה ועושה תמיד ירא ודואג פן יעבור, מה שאין כן מי שאינו מצווה ועושה, דיש לו 'פת בסלו' שאם ירצה יניח – מכל מקום, מצד אחר אפשר לומר דיש יתרון למי שאינו מצווה ועושה: שגורם בעשות המצוות שילמדו אחרים, שהם מצווים ועושים, לעשות המצוות. שיקחו קל וחומר בעצמן: "ומה זה, שאינו מצווה ו[למרות זאת] עושה – אנו, שמצוויים, לא כל שכן?!". דנמצא, גורם לאחרים שיעשו. וקיימא לן, 'גדול המעשה יותר מן העושה'[9]. וכמו כן, בנשים צדקניות המקיימות מצוות שאינן מחוייבות, גורמות שילמדו ה[א]נשים מקל וחומר הנזכר. והיה מקום לומר, שאין לה שכר כל כך, כיון שאינה מצווה ועושה. אבל אמר: כיון שעל ידה למדו בניה ובעלה ושאר כל אדם ליזהר במצוות, מקל וחומר שלקחו לעצמם, כיוון שהם מצווים והיא אינה מצווה. והיינו דנקט **יראת ה'** ולא 'יראה את ה', לרמוז, דעל ידי זריזותה במה שאינה מצווה ועושה, תרבה יראת ה' בעולם לאנשים המצווים. וזה אומרו: **"היא תתהלל"** – כלומר, תתהלל על כי היתה הסיבה לאנשים לשמור לעשות המצוות. ולפיכך, בדין הוא שתיטול שכר כדין "גדול המעשה" של כל פרי מעשה ידיה שקבלו וקיימו האנשים המצווים. וזה אומרו: **"תנו לה מפרי ידיה"** – ליטול כמצווה ועושה, מעין דוגמת פרי שנתנו מידיה. שהסיבה לבניה ולבעלה שהם מצווים, והיה שכרה נמי כמצווה ועושה.

---

[7] BT *Bava Batra* 9a.

[8] תוספות קידושין דף לא/א: **גדול המצווה ועושה** - נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח:

[9] תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט/א:
אמר רב אסי: שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר [נחמיה י:33] "וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ": "מצוה" אין כתיב כאן אלא "מצות". א"ר אלעזר: גדול המעשה יותר מן העושה, שנאמר [ישעיה לב:17]: "והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם".

Non-Observant Jews

Rabbi Joseph Mesas, (1892-1974), rabbi of Tlemcen (Algeria) 1924-1939, dayyan of Meknes (Morocco) 1940-1964, chief rabbi of Haifa 1964-1974. The following text is from his three volume work Otzar Ha-Mikhtavim.[10] As background to the issue under discussion it is useful to know that (1) kosher wine can be rendered unkosher if it is touched by a non-Jew, and that (2) A Jew who worships other gods or who publically and knowingly desecrates the Sabbath is equal to a non-Jew for such purposes.

Question (from the rabbi of Port Lyautey, Morocco, 1939): Many of the amei-ha-aretz publicly desecrate the Sabbath. Some, in order to make a living. But there are also rich people who have been accustomed to this from their youth. However, they all believe in God, and perform philanthropic mitzvot. Does their touch render wine prohibited?

Answer: … according to the law as it stands, there is no permission for wine they touch. But, we can mend their situation on the basis of another consideration, namely: Because of our many sins that prolong our exile, the amei-ha-aretz who desecrate God's Sabbath and Holidays are numerous. Most of our give and take is with them, and they are in continuous social contact with us: they enter our homes, and we enter theirs. And there is not one banquet, whether mandatory or optional, in which we do not sit with them, in their own homes, such as Zeved ha-Bat, circumcision, redemption of the first born, marriages etc.

So, if we came to forbid wine they have touched, by even the slightest gesture or hint, we would rapidly become involved in conflict and would fan the flames of controversy to the heart of the heavens. By doing so we would be causing ourselves great injury, through their enmity and hatred; and it is possible that as a result they would spurn even the few commandments that they do fulfill, and totally reject everything, G-d forbid.

Therefore, it is right to be lenient in this matter, even for the sake of Peace alone, whose power is great. For, for the sake of Peace they [=the rabbis, Hazal] permitted the performance of acts that are rabbinic prohibitions, and the non-performance of acts mandated by positive commandments of the Torah [see: Sdeh Hemed, Pe'at HaSadeh, section Gimmel, paragraph 36]. This is all the more so with respect to this prohibition which is quite light, for even the Christians and Muslims of our time are not worshippers of other Gods, and therefore if they accidentally touch our wine it is permitted even for drinking [as Maran – rabbi Joseph Caro – wrote in Yoreh De'ah section 124 clause 7]. For these reasons, we are lenient, and permit them to be called up to the Torah, and to read the Haftarah, and we count them for a minyan and for all other ritual matters.

אלף שב (1302): אלול. פור אליוטי. למעלת הרה"ג כמה"ר יחייא נ' הרוש ישצ"ו שלום שלום

מכתב כבודו הגיעני במועדו וראיתי את ה**שאלה** ואשר נגזר עליה מפי מעלתו, בענין: רבים מעמי הארץ מחללי שבת בפרהסייא. יש מהם בשביל פרנסתם וכו' ויש עשירי עם שכבר הורגלו מנעוריהם בזה וכו' וכו'. והצד השוה שבהם שכלם כאחד מאמינים בה' ועושים מצות צדקה וחסד וכו' אם אוסרים היין במגעם, או לא? ופשיט לה שאין אוסרים, כי השוה אותם לדין האנוסים; שכתב מרן ביו"ד סי' קי"ט סעי' יב : "האנוסים שנשארו בארצותם אם הם מתנהגים בכשרות וכו' סומכין על שחיטתן ואין אוסרין יין במגעם עכ"ל ". ובעי מר מנאי לחוות דעתי

תשובה: [...] אלו היהודים שבזמננו שמחללים שבת בפרהסיא, אין מי שמכריח אותם לזה, רק אהבת הבצע והמותרות. ואין להם שום טענה של פטור. וא"כ מצד הדין הרי הם כעכו"ם כמ"ש מרן ביו"ד סעי' ה, ורב הטור כתב שם: כעכו"ם גמור. ע"ש. ולפי"ז פשוט שאוסרים היין במגעם.

אמנם מצינו להם תקנה ממקום אחר, והיא: כי בעונותי' שרבו להאריך גלותינו, רבים עתה עם הארץ המחללים שבתות ה' ומועדיו וכו' וכו' ורוב משאינו ומתננו הוא עמהם, ותמיד עמנו בחברה, נכנסים לבתינו ונכנסים לבתיהם. ולא יש סעודה ומשתה של מצוה ושל רשות גדולה או קטנה שלא נשב עמהם יחד. ובפרט בבתיהם: בזבד הבת ובאות ברית ופדיון הבן ובחתונות וכו' וכו'. ואם נבוא לאסור מגען ביין אף ברמז קל ובתנועה קטנה נצא לריב מהר ונבעיר אש המחלוקת עד לב השמים ונגרום נזק גדול בידינו לעצמנו ע"י איבתם ושנאתם. ואפשר שיבעטו אף במעט המצות שעושים ויכפרו בכל חלילה. ולכן ראוי להקל בדבר אף מפני השלום לחוד, שגדול כחו. שמחשש המחלוקת התירו לדחות אסור דדבריהם ב'קום עשה' ודאורייתא ב'שב ואל תעשה'. כמ"ש השד"ח בפאת השדה אות ג' ס' לו ע"ש. וכ"ש באסור זה שהוא קל; שאפי' הנוצרים והישמעאלים של זה הזמן – שאינם עובדים ע"ז – מגעם ביין שלנו שלא בכוונה מותר אף בשתייה כמ"ש מרן ביו"ד ס' קכד סעי' ז' ע"ש. ומהטעמים הנז' אנו מקילים להעלותם לס"ת, ולקרות ההפטרה, ולצרפם לעשרה לכל דבר שבקדושה.

[10] Rabbi Joseph Mesas, *Otzar Ha-Mikhtavim*, vol. II, #1302.

Peripheral Jews

Background:

Rabbi Nissim Binyamin Ohanna was born in 1881 in Algeria, and came with his parents to Eretz Israel in 1885. After receiving *semikha* in 1903, served as rabbi and *dayan* in a number of communities including Gaza, Brooklyn, Malta, and Port Said. Between the years 1935–1947 he served as the Head of the Cairo Beit Din. From 1947 and until his death, he served as the Sephardic Chief Rabbi of Haifa.

Of the 40,000 Jews residing in Cairo during the interwar years, over 10% (some 5,000) were Karaites. On a communal level, there were strong ties between the Rabbanite majority and the Karaites; however, if a Karaite man and a Rabbanite woman fell in love they could not marry, because halakhic sources effectively classified Karaites as *mamzerim*. While serving as Av Beit Din (Chief Justice) of Cairo's Beit Din in the 1930's and 1940's, Rabbi Ohanna sought to find a way out of this impasse.

Text (source: Responsa *Naeh Meshiv, Even Ha'Ezer, #2*)

Rabbi Ohanna analyzed the text of the Shulhan 'Arukh on apostasy, and reached an innovative conclusion: while an individual Jew who apostatizes retains the status of a Jew (albeit a sinful one), if his progeny live for many generations as wholehearted members of an alternate faith community --

They no longer have the status of apostate Jew, and they are regarded as complete Gentiles.
אין להם עוד דין 'ישראל מומר' ונדונים כדין נכרים גמורים

He writes, that this exactly is what happened with the Karaites, who rejected true Judaism and established an alternate religious community. But the category of mamzer applies only to Jews, not to Gentiles. The consequence for the Karaites is:

And therefore, if they recant, and request to become Jewish, and accept upon themselves the yoke of commandments as all other Jews, we accept them.
ולכן אם חוזרים בהם ובאים להתגייר ומקבלים עליהם עול מצות כשאר ישראל מקבלים אותם

Rabbi Ohanna immediately begs the Karaites to pardon him for making this halakhic move:

And may the *Bnei Miqra* not blame me for considering them Gentiles. For this was for the sake of the entire People (לטובת הכלל), to mend the torn fabric (לאחות את הקרעים) and to release them from their imprisonment, so that they may enter the community from now on without any problem.

And we find a similar instance with regard to king David of blessed memory. For in the time of king Saul they wanted to distance him and to prevent him from entering the community, until they investigated and found that they had received a tradition from the *beit din* of [the prophet] Shemuel HaRamati: "A male Ammonite [is forbidden] and not a female Ammonite, a male Moabite [is forbidden] and not a female Moabite" (Devarim 23:4, Yevamot 76b), and they permitted him. And about this King David of blessed memory said: "I am your servant the son of your maidservant, you have released my bonds" (Tehillim 116:16, Yevamot 77a).

And what lead me to this was, that "All the ways of Torah are ways of pleasantness, and all her paths are paths are of peace" (Mishlei 3:17). And so too He says: "Peace, Peace, to the near and to the far, says *HaShem*, and I will heal him" (Yesha'ayah 57:19).

ואל יאשימוני בני המקרא על אשר חשבתים לנכרים, כי זהו לטובת הכלל, לאחות את הקרעים, להתיר מאסרם, שיבואו בקהל מכאן ולהבא בלי שום פקפוק. וכגון זה מצאנו בדוד המלך ע"ה, שרצו בימי שאול המלך להרחיקו ולאוסרו לבוא בקהל ה', עד שחקרו ומצאו שהיו מקובלים מבית דינו של שמואל הרמתי: 'עמוני – ולא עמונית; מואבי – ולא מואבית'; והתירוהו. ועל זה אמר דוד המלך ע"ה: 'אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי'. ומה שאלצני לכך – כי כל דרכי התורה 'דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג, יז). וכן הכתוב אומר: 'שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' – ורפאתיו' (ישעיה נז, יט).

Non-Jews

Background:

Rabbi Ben-Zion Meir Ḥai Uzziel was born in the Old City of Jerusalem in 1880. His father was a dayyan (judge) in the court of Jerusalem's Jewish community. In 1912 Rabbi Uzziel was chosen by the local community to serve as chief rabbi of Jaffa/TelAviv. In 1939 he was elected to the position of Chief Sephardic Rabbi of Eretz Israel, thus becoming (in 1948) the first Sephardic Chief Rabbi of the State of Israel, until his decease in 1953. The first text below is from an article authored by Rabbi Uzziel, published in 1948 in the journal Sinai devoted to Rabbinic Studies. The second text is from Rabbi Uzziel's two-volume work of religious thought, *Hegyonei Uzziel* (Jerusalem, 1953-1954).

Text 1: [11]

Neither we nor our descendants after us until the end of time would imagine to obligate the peoples of various religions who will live in our land and state, to observe the commandments of the Torah. We will not discriminate against them in any way. And we also will not in any way harm their freedom of religion and their religious feelings, or their holy sites that currently exist or that will be established in the future. This is not only because of the conditions that were imposed upon us by the Assembly of the United Nations, but rather, we will act thus out of our conviction and conscience – that is a heritage from our forefathers – and because of the command of Torah, that obligates us to extend love and respect, equal rights, and religious and national freedom, to any nation and to any person who resides in our land in peace and loyalty.

לא אנו ולא בנינו אחרינו עד עולם נחשוב להטיל לחובה את מצות התורה על העמים לדתיהם אשר ישבו בארצנו ומדינתנו. ולא נפלה אותם לרעה במאומה. ואף לא נפגע במה-שהוא בחרותם וברגשותיהם הדתיים ובמקומות המקודשים להם לשעבר ואלה שיקומו לעתיד. וזה לא רק מפני תנאי המדינה שהטילה עלינו עצרת האומות אלא את זאת נעשה מתוך **הכרתנו ומצפוננו** שהוא מורשת אבות ומפני **מצות התורה המחייבת אותנו אהבה וכבוד, שויון זכויות וחפש דתי ולאומי, לכל עם ולכל איש היושב בארצנו בשלום ונאמנות**".[12]

Text 2:[13]

It is a Torah obligation to seek peace and to pursue peace with every human being, and to perform actions of love and compassion that draw all these … to the quality of world peace, that is the goal and the aspiration of the people Israel, to call for peace … love of human beings *qua* human beings does not distinguish between one people and another; all are included in the commandment of love.

חובה תורנית לבקש שלום ולרדוף שלום לכל אדם ולעשות פעולות אהבה ורחמים המקרבים את כל אלה ... אל מדת השלום העולמי שהוא תעודתו ושאיפתו של עם ישראל, לקרות לשלום ... אהבת האדם באשר הוא אדם אינה מבדלת בין עם לעם וכולם הם בגדר מצות האהבה.

---

[11] Rabbi Ben-Zion Uzziel, 'The Torah and the State', in: Sinai 22 (1948), pp. 117-125 (Quote from page 119).

[12] הרב עזיאל, 'התורה והמדינה', בתוך: *סיני* כב (תש"ח), עמ' קיז-קכה. הציטוט מעמ' קיט.

[13] Rabbi Ben-Zion Uzziel, *Hegyonei Uzziel*, vol. 2, Jerusalem 1954, pp. 98-99